

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

2. An licitum sit cambium, quando Responsor ex pecuniis ipsius Campsoris
extinguit primum cambium, modo quo dictum est in p. 1. tr. 8. res. 1. Et
obiter adducitur legem Ecclesiasticam non posse per ...
-

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

proinde solutio videtur fictitia, & imaginaria; nam respondetur, in nostro casu respondentem campforis duplex officium præstare; & ipsius campforis, quatenus acceptat solutionem; & campforij quatenus pecuniam soluit: nihil enim refert ad iustitiam contractus, ut vna persona gerat vices duarum personarum, ut passim habetur in iure: & ut diversis respectibus possit vnus diuersas repræsentare personas, ut ex multis probat Molfesius in *sum. 10. 2. tr. 1. c. 7. n. 5. 1.* & Scaccia *vbi infra*. Sic in nostro casu non interest, an dictæ personæ sint diuersæ, vel eadem, modò id arbitrio eius, cuius interest, relinquatur; & sic in mutuo ipsemet mutans potest esse fideiussor, seu assurecurator, volente, & consentiente mutuario. Item, solutio huius cambij non est fictitia, neque litteræ redduntur inanes: quia, postquam respondens campforis soluit pecunias in loco mundinarum, non mittit easdem litteras; sed finitur illud primum cambiũ, & sunt novæ litteræ campforij, conficiendo secundum cambium, per quod soluntur pecunias in eodem loco, in quo primum solutæ sunt. Hæc opinio, ut dixi, mihi videtur probabilis: nam potissimæ rationes oppositæ sententiæ duæ sunt. Prima, quòd idem gerat duas personas. Secunda, quòd campforius vendat pecuniam illi commodatam ab emptore, vel permutet eandem. Sed hæc argumenta, saltem probabiliter, soluntur ab Auditoribus secundæ sententiæ, & in specie ab Augòte *conf. 3. 1. inter consilia Nauarri vbi supra*. Ergo hæc sententia erit probabilis. Circa præsentem quæstionem vide Scacciam *tr. de commercijs, & cambio, §. 6. gloss. 1. à n. 2. v. que ad n. 89.*

7. Sed caueant campfores, ne in his cambijs habeant peruersam intentionem lucrandi ex dilatione solutionis, quia hæc intentio erit vsura mentalis: sed solum dent ad cambium cum animo negotiandi illam pecuniam, eo modo, quo licite fit inter mercatores, siue adsit lucrum, siue non: & ad hoc aduertant præcipue mulieres, & alia priuata personæ, quæ dant ad cambium, ut modò videbitur.

RESOL. II.

An licitum sit cambium, quando responfor ex pecunijs ipsius Campforis extinguit primum cambium, modo quo dictum est in part. 1. tr. 8. Ref. 1. ?

Quæ hic est Ref. antecedens, & infra in Ref. 67. §. vlt. antemed.

Et obiter adducitur legem Ecclesiasticam non posse per se præcipere, vel prohibere actus merè inermos, propter se absolute, si nullo signo externo quis actus manifestauerit. Ex p. 9. tr. 8. & Misc. 3. Ref. 68. alias 67.

§. 1. **L**oco citato negatiuam sententiam probabiliorum esse existimaui, & consulendam; affirmatiuam tamen probabilem esse dixi: sed nouissimè Iuriconsultus Antonius Merenda Primarius Professor Aca demia Ticinensis suo tract. de cambio mundinali cap. 2. num. 108. post impugnatos Scacciam, Turri, Filiucium, Salonium, Trullench, & alios viros doctos acriter contra me etiam inuehitur, & bona eius venia tam parum modestè de me loquitur, ut Lectoribus bilem moueat; & idè non sine stomacho de hoc plures mihi conquesti sunt, & præcipue inter illos, Illustrissimus Dominus meus D. Franciscus Antonius Diaz de Cabrera Inquisitor Toleti, vir scientia, eruditione, & motum suauitate ornatissimus. Verum his non obstantibus, licet læcessito læcessere concessum videatur, absit ut maledictum pro maledicto reddam, imò hic ingenue fateor, dictum merendam esse virum satis doctum, & de Republica literaria benè merentem; poterat tamen mecum, & quod plus est cum alijs viris doctis modestiæ limites non transilire, nam de me asserit, absque fide, diligentia, & prudentia probabilitatem opinionum pronuciare. Sed videat quàm sunt diuersa, & varia iudicia hominum; id enim quod ipse non me carpit, minimè adesse testantur,

virii doctissimi. Et idè Andreas Lanfranchi *tom. 2. opusc. 1. c. 4. n. 15.* Narbona in *Annalibus Iuris, anno 11. q. vnica, n. 3.* & alij, vocant me solertissimum, & accuratissimum. Et Ioannes Caramuel vir eminentis litteraturæ in Regulam D. Benedicti, seu in *Theol. reg. dist. 60. n. 1073.* (verecor hæc dicere) sic asserit: Ingenium Diane virii doctissimi veneror, eius industria multas opiniones euasisse probabiles, quæ antea non erant, inuidis sit, qui non affimmet. Ita ille. Vnde nouissimè Hieronym. Garcias in *summ. Theol. mor. tr. 1. dist. 1. dub. 3. n. 3.* hæc asserit: [En esto ha andado muy bien Diana, aunque algunos poco doctos han venido à dezir, que ha ensanchado las conciencias, y dar licencia para pecar, pues es cierto que no ensena opinion que no sea prouable per principia intrinseca, aut extrinseca, y assi sin razon le ealunniam.] Magis itaque videtur standum tot Doctorum virorum iudicio, quam vnus Merenda asserentis, me temerè pronuciare probabilitatem opinionum. Quod apertè probatur ex ista, de qua est quæstio, & quæ ipse impugnat, & asserit me inmeritò vocare probabilem: nam illam ut talem nouissimè me citato amplectus est, & docuit sapientissimus Magister Marcus Serra ex inclyto Ordine PP. Dominicanorum; quia Codex non ita facile inuenitur, ponam hic per extensum eius verba; sic itaque asserit *10. 2. in 2. 2. D. Thomæ, q. 77. a. 4. fol. mibi 36.* Probabile est licitum esse Cambium, quòd dirigitur ad locum, vbi Campforius nec vllam pecuniã, nec fidem, nec Respondentem, aut Procuratorem habet, sed Campfor exhibet Campforio suum factorem, qui pro illo respondeat, & soluat ex pecunijs ipsiusmet Campforis, & postea eandem pecuniam per aliud Cambium remittat, ut ita fiat solutio vtiusque Cambij, & Interest in loco vbi primò fuit accepta. Probatur, quia ut huiusmodi Cambium verum, & reale, non sicum & fictitium, nequaquam requiritur, ut Campforius ipso tempore contractus habeat iam actus, & reipsa pecuniam in loco vbi faciendæ est solutio: ad quem dirigitur Cambium Metinæ v. g. sed sufficit ut illam ibi habeat in spe, & virtualiter: alias enim nec vendi, nec permutari possent pagæ acerbæ seu debita soluenda in posterũ, quòd fallum esse patet ex dictis hic *a. 1. dub. 5.* Vnde ut Nauarrus *c. 17. n. 189. ait:* sufficit quòd habeat eam sub credito, ita quòd certò sciat, vel saltè probabiliter credat, quòd tradat eam is, ad quem destinantur litteræ. Nec refert, an istradat eam gratis, aut cum lucro, mutando eam illi pro quo dat, aut ad Cambium dando: nam quauis aliqui dixerint, vsuram palliatam esse nomine Cambij, quando Campfor dat ad Cambium ei, qui nec alibi habet, nec habiturum sperat sine simili interesse tẽpore restitutionis, pecuniam qua Cambium soluat, quia fit in fraudem vsurarum, sicut cum à pauperibus emuntur boues quos non habent: hanc tamen sententiam non esse veram docet Syluester *verb. Vsur. a. 4. q. 9. n. 6.* quia emptori, & permutanti sufficit emere, vel permutare iustè, id est, secundum æqualitatem absolutam iustitiæ ab eo, vel cum eo qui poterat licite vendere, aut permutare: nec tenetur querere vtrum habeat rem venditam, vel permutatam sine interesse, modo licite habeat. Nec est simile de emente boues à paupere, quia ille nec habet nec est habiturus boues, iste autem est habiturus pecunias, quas vendit, aut permutat. Non requiritur etiam, ut Campforius habeat in loco vbi pecunia est restituida, respondentem, sed Campfor Campforio petente, aut libere, & sine vlla coactione volente, poterit ei exhibere suum correspondentem seu factorem, qui illo in loco pro eo satisfaciatur: nam ad Cambium verum, & reale solum requiritur, ut pecunia accepta, v. g. Valentia, re ipsa soluat in loco ad quem dirigitur Cambium, vbi est restituida, v. g. Metinæ. Hoc autem nomine Campforij verè, & reipsa factor Campforis præstare potest, soluendo vt gerit personam Campforij sibi ipsi, ut gerit personam Campforis; ita ut Contractus Cambij Valentia celebratus

celebratus, & obligatio Campfarij ibi finiatur, & ex vi prædicti contractus ad nihil amplius teneatur Campfarius, non secus ac si ipsemet Campfarius Metinæ existere, & ibi pecunia munerata Campfari ibi etiam inuen- to satisfaceret. Potest deinde Campfor efficere, ut eius factor ex eiusdem Campforis pecunia Cambium soluat; quia si potest Campfor dare litteras ad proprium factorem, quibus factor ille ex pecunia sua, vel alterius Cambium ab ipso Campfore collatum persolvat, debito illo per litteras ad eundem remisso, ut plerique fatentur, cur non licebit eidem Campfori efficere ut ex sua propria pecunia illud similiter persolvatur? Quod enim per alios prestare possumus in contractibus civilibus, per nos ipsos similiter possumus præstare. Et non repugnat nature Cambij, ut idem factor duplicem gerat personam, nempe creditoris recipientis solutionem Cambij, & Campfarij soluentis illud: cum duplicem etiam agat personam, quando fit cambium per litteras subscriptas à mercatore, cuius factor, Campforis quoque factor, & Responfalis est. Et similiter quando Campfor per litteras indicit illi ut solvat Cambium ex suis pecunijs, eidem scilicet factori proprijs. Et sicut in mutuo ipse mutans potest esse fideiussor & affecutor, cur in cambio idem factor non poterit agere personam Campforis, & Campfarij? Nec repugnat nature Cambij, ut pecunia qua soluitur Cambium, sit collata Campfario à Campfore per aliud Cambium: nam sicut idem Campfor potest pecuniam aream, quam ad Cambium dedit Campfario, permutare per argentam vel aurea Cambio minuto: ita potest idem Campfor pecuniam quam ad Cambium daturus est Campfario Metinæ permutare pro ea quam eidem dat ad Cambium locale Valentie. Unde non est verum, quod auctores opposite sententie dicunt, in prædictis Cambiis non esse diversam pecuniam, nec diversa dominia eius: nam non dicitur solvere Cambium factor ex pecunijs Campforis, quia quando soluit, pecunia sit Campforis; sed quia Campfor illam dat: eo autem ipso ac dat, transfertur eius dominium in Campfarium, tuncque huius nomine factor eius solvit. Et quamvis Campfor nolit dare pecuniam Campfario indigenti nisi cum lucro, non propterea nomine permutacionis pecunie mutuum palliat ut licetur, ut explicat Caietanus Opusculo de Cambiis c. 7. ad 1. rationem in 3. c. propositam: quia non tenetur ad mutuum, & iustis commutationibus vacat. Nec quia Campfarius quodammodo involuntariè Cambium accipit, quia mallet alia ratione, nempe mutuo pecuniam consequi, propterea contractus Cambij est irritus, ac fictus: sicut nec est inualida, & ficta venditio eius qui nolle res suas vendere, necessitate tamen egerit eas vendit; quia uterque absolutè, & voluntariè contrahit, & per iniuriam à nemine compellitur ad talem modum contrahendi. Igitur cum hæc omnia satis probabiliter ostendant prædictum Cambium verum, & reale esse non fictum, & fictitium, probabile erit tale Cambium licitum esse. Quod & confirmat illius communis usus Episcopis non prohibentibus, Prædicatoribus tacentibus, & Confessarijs omnes absolventibus. Hucvque Magister Serra, qui vt vidisti satis doctè, probabiliter questionem hanc pertrahat; cui addo alium Hispanum (semper enim plusquam mereor Hispani mihi addictissimi) doctissimum Patrem Ludovicum Caspensem Capuccinum, in suo Cursu Theologico tom. 2. tr. 19. disp. 6. sect. 5. n. 25. cum seq. ubi me etiam citato, non solum hanc opinionem tanquam probabilem, sed etiam absolutè amplectitur, & varijs rationibus tuetur ad argumenta contraria respondens. Idem me etiam citato nouissimè fecit Pater Iesualdus Capuccinus in Theologia moralist. tr. 16. c. 3. qu. 13. n. 27. cum seq. Et tandem eruditus Pater Stephanus Spinola ex Congregatione Somalchæ in tr. de Elect. in moralibus disp. 3. sect. 3. concl. 3. quaerens, an Cambium Re-

curfa, quam Merenda acriter impugnat, sit licitum, respondet esse utrinque opiniones probabiles, & licitè posse utrinque assentiri. Videat modò Merenda, si ego temerè pronuncio probabilitatem opinionum, cum tot viri doctissimi, hanc de qua inter nos est quaestio, probabilem esse ore pleno fateantur, & ut talem illam defendant, & tuantur; itaque, ut dixi, magis modestè poterat mecum agere. Sed vt agnoscat ex hoc me ab ipso animum alienum non habere; sciat, opinionem quam ipse docet in dicto Tract. de Cambio, c. 45. per totum, nempe legem positivam posse imperare, vel prohibere actus merè internos propter se absolutè, si nullum signum ea manifestauerit; sciat inquam doctissimum Magistrum, & Professore in claustræ Academiae Salmanticensis Franciscum Arauium in p. 2. D. Thom. q. 97. disp. 3. sect. 4. diff. 1. n. 40. asserere, hanc sententiam, & iterum ibi non posse sine nota temeritatis sustineri. Verum licet ego cum Arauiò, & omnium Magistro D. Thoma in p. 2. q. 4. art. 4. & q. 100. a. 9. ubi Medina, & Caietanus, Valentia, t. 2. disp. 7. q. 3. punct. 2. Becano tr. 3. c. 6. q. 5. n. & in to. 2. tr. 2. Serra in p. 2. r. 2. q. 96. a. 3. Soto de iust. lib. 10. q. 5. a. 5. 6. ex Ref. Gordono in summ. lib. 2. q. 9. c. 5. n. 2. Petro & Sancto Ioseph in Idæa Theol. mor. lib. 6. c. 6. resol. 6. Montefino in p. 2. r. 2. disp. 23. q. 11. diff. 5. Lorca disp. 16. membr. 1. Ref. 32. per & 2. Salas de legibus, disp. 9. sect. 1. n. 1. Suarez lib. 4. c. coram. sign. 12. n. 4. Sayro in Clauis Reg. lib. 3. c. 6. n. ult. Valq. in p. 2. disp. 160. c. 2. n. 5. Layman. in Theol. mor. lib. 1. tr. 4. c. 4. n. 5. Castro Palao 1. 1. tr. 3. disp. 1. punct. 6. n. 2. Arriaga in Cursu Theol. 1. 4. disp. 1. sect. 3. n. 9. Amico 1. 5. disp. 5. sect. 5. per totum. Prapposito in p. 1. q. 95. disp. 2. dub. si vacas otio 2. n. 5. Granado in p. 2. contr. 7. tr. 2. p. 1. disp. 5. sect. 2. n. 6. Azorio 1. 1. lib. 5. c. 10. qu. 3. Syluio in 2. 2. q. 104. a. 5. Maldero in 2. 2. tr. 10. c. 2. de oratione dub. 1. Henrici in eius anot. lib. 9. c. 25. n. c. Rocaful. in praxi Theol. mor. p. 3. lib. 6. c. 5. dub. 2. Caspensi in Cursu Theol. 1. tr. de legib. disp. 3. distinctio. sect. 6. n. 74. Vvigers. in p. 2. q. 96. a. 1. n. 8. Villalobos in summ. 1. 1. tr. 2. diff. 27. n. 4. & alijs, licet inquam ego prorsus sustineam contra Merendam cum Arauiò, & supradictis Doctoribus, legem Ecclesiasticam, non posse per se præcipere, vel prohibere actus merè internos; verum contra Arauium puto opinionem Merendæ tanquam temerariam non esse damnandam; in id illam probabilem esse existimo cum Lessio de iust. lib. 2. c. 37. dub. 11. n. 66. Granado, & Prapposito ubi supra, & alijs. Et hoc dictum sit in fauorem Merendæ, qui tamen inuitus nota temeritatis remaneret, si verum esset quod ipse tam immodestè, ubi supra, asseruit, videlicet, me absque diligentia, & prudentia probabilitatem opinionum pronunciare: sed quia est vit ingenio feruidus, & acutus, facile excusandus, & condonandus venit.

2. Afferò itaque, opinionem Merendæ circa Cambium recurfa, quam ipse meritò tam late, & doctè tuetur, esse probabiliorè, & consulendam; & ego olim illi adhæsi, & nunc adhæreo; tamen contrariam non audeo tanquam improbabilem damnare, donec aliter à Sede Apostolica determinatum non fuerit. Et quidem, si daretur casus, quod Merenda à Cathedra ad Confessionarium transmigraret, puto probabilitatem huius sententiae ab ipso non respiciendam, sed vnus expensis amplectendam fore, cognosceret enim in praxi, expediens aliquando esse, aliquas animas infirmas, medendas eo meliori modo quo meredi possunt, dummodò modus medendi non sit profusus à Doctoribus reiectus.

RESOL. III.

An supradictum Cambium licitè exerceatur non solum à Mercatoribus, sed etiam à personis particularibus, & priuatis, vt mulieribus, &c.?
Et an supradicta persona possint conseruare tale Cambium? Ex p. 1. tr. 8. Ref. 2.

L. 2 §. 1.

Sup. hoc in 2. 5. tr. 1. Ref. 14. & ibi in tr. 8. Ref. 5. §. Notandum est, & in Ref. 29. §. Et tandem, & seq. in tr. 10. Ref. 91. in fine, vers. Nam Hæreticus, Valentia, t. 2. disp. 7. q. 3. punct. 2. Becano tr. 3. c. 6. q. 5. n. & in to. 2. tr. 2. Serra in p. 2. r. 2. q. 96. a. 3. Soto de iust. lib. 10. q. 5. a. 5. 6. ex Ref. Gordono in summ. lib. 2. q. 9. c. 5. n. 2. Petro & Sancto Ioseph in Idæa Theol. mor. lib. 6. c. 6. resol. 6. Montefino in p. 2. r. 2. disp. 23. q. 11. diff. 5. Lorca disp. 16. membr. 1. Ref. 32. per & 2. Salas de legibus, disp. 9. sect. 1. n. 1. Suarez lib. 4. c. coram. sign. 12. n. 4. Sayro in Clauis Reg. lib. 3. c. 6. n. ult. Valq. in p. 2. disp. 160. c. 2. n. 5. Layman. in Theol. mor. lib. 1. tr. 4. c. 4. n. 5. Castro Palao 1. 1. tr. 3. disp. 1. punct. 6. n. 2. Arriaga in Cursu Theol. 1. 4. disp. 1. sect. 3. n. 9. Amico 1. 5. disp. 5. sect. 5. per totum. Prapposito in p. 1. q. 95. disp. 2. dub. si vacas otio 2. n. 5. Granado in p. 2. contr. 7. tr. 2. p. 1. disp. 5. sect. 2. n. 6. Azorio 1. 1. lib. 5. c. 10. qu. 3. Syluio in 2. 2. q. 104. a. 5. Maldero in 2. 2. tr. 10. c. 2. de oratione dub. 1. Henrici in eius anot. lib. 9. c. 25. n. c. Rocaful. in praxi Theol. mor. p. 3. lib. 6. c. 5. dub. 2. Caspensi in Cursu Theol. 1. tr. de legib. disp. 3. distinctio. sect. 6. n. 74. Vvigers. in p. 2. q. 96. a. 1. n. 8. Villalobos in summ. 1. 1. tr. 2. diff. 27. n. 4. & alijs, licet inquam ego prorsus sustineam contra Merendam cum Arauiò, & supradictis Doctoribus, legem Ecclesiasticam, non posse per se præcipere, vel prohibere actus merè internos; verum contra Arauium puto opinionem Merendæ tanquam temerariam non esse damnandam; in id illam probabilem esse existimo cum Lessio de iust. lib. 2. c. 37. dub. 11. n. 66. Granado, & Prapposito ubi supra, & alijs. Et hoc dictum sit in fauorem Merendæ, qui tamen inuitus nota temeritatis remaneret, si verum esset quod ipse tam immodestè, ubi supra, asseruit, videlicet, me absque diligentia, & prudentia probabilitatem opinionum pronunciare: sed quia est vit ingenio feruidus, & acutus, facile excusandus, & condonandus venit.